

необхідно виділити резерв коштів на навчання й розвиток оновленого персоналу.

Зовнішнім джерелом надходження кадрів на підприємство виступає державна служба зайнятості. Її основними функціями є: реєстрація вільних робочих місць і безробітних; направлення безробітних на можливе працевлаштування за адресами конкретних місць роботи; профорієнтація та консультації з проблем зайнятості, підготовка та перепідготовка безробітних.

Джерелом надходження кадрів на підприємство можуть бути: оголошення в газетах, журналах, по радіо, телебаченню, на рекламних щитах і тощо. Підприємство може використовувати свята, фестивалі, презентації, проводити ярмарки робочих місць. Значну увагу підприємство повинно приділяти проведенню вербування майбутніх працівників у школах, коледжах, ліцеях, університетах. Співпраця підприємства з різними спеціалізованими агентствами з працевлаштування також є важливим джерелом оновлення кадрів. Існують також альтернативні способи подолання кадрового дефіциту: понаднормова робота, тимчасовий найм, набір студентів, лізинг персоналу. Однак, їх слід розглядати як тимчасові способи вирішення проблеми дефіциту кадрів.

Використання різноманітних джерел поповнення та оновлення персоналу дає підприємству можливість маневрувати своїм кадровим складом, використовувати його найкращим чином для досягнення поставленої мети. Разом з цим управління процесами поповнення та оновлення персоналу в ринкових умовах вимагає достовірної інформації про кількісні характеристики ринку праці. Для цього використовують баланси трудових ресурсів, звітність організацій про фактичне звільнення працівників, дані служби зайнятості про чисельність зареєстрованих безробітних, періодичні обстеження, перепису населення тощо.

Таким чином, використання біопідходу в кадровій політиці для оновлення персоналу дозволяє визначати компетенції, необхідні працівнику, перед його наймом, використовувати повністю його трудовий потенціал, задіюючи креативність, підприємливість мислення, виявляти резерви в діяльності персоналу та спрямовувати їх на підвищення ефективності діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рульєв В.А. Менеджмент: навч. посібник / В.А. Рульєв, С.О. Гуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.
2. Киржнер Л.А. Менеджмент: учеб. пособие / Л.А. Киржнер, Л.П. Киенко. – Харьков.: Издательство КНТ, 2006. – 688 с.
3. Менеджмент організацій: підручник / За заг. ред. Федулової Л.І. – К.: «Либідь», 2003. – 448 с.
4. Єськов О.І. Оптимізація використання людського чинника підприємством у ринкових умовах / О.І. Єськов // Фінансова консультація. – 2001. – № 21/22. – С. 121 – 123.

УДК 354:353:316

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ТА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Новікова О.Ф., Панькова О.В.

Визначено проблеми та перспективи розвитку державної регіональної політики. Запропоновано напрями її удосконалення щодо стратегічного планування, посилення відповідальності державних та регіональних органів управління щодо міжнародних зобов'язань та реалізації соціальних національних інтересів в процесах досягнення сталого та людського розвитку.

Ключові слова: модернізація, державна регіональна політика, регіон, сталий та людський розвиток, стратегії, оцінка діяльності, соціологічні опитування.

Прагнення України до зайняття гідного місця у світовій спільності, до створення умов та можливостей для реалізації національних інтересів у всіх сферах національної безпеки, до виконання

міжнародних зобов'язань та задоволення внутрішніх потреб зі сталого та людського розвитку обумовлюють модернізаційні процеси в державі, в управлінні, в системі суспільних відносин тощо. Але без здійснення цих процесів у регіонах України успішна їх реалізація на державному рівні є неможливою. Тому виникає гостра необхідність модернізації державної регіональної політики з орієнтацією на пріоритети державного управління, а також на власні цілі ефективного розвитку та саморозвитку регіону.

Тематика удосконалення державної регіональної політики є популярною серед науковців України, створено значну кількість наукових шкіл де плідно досліджують соціальні регіональні проблеми. Це львівська, донецька, дніпропетровська, київська, кримська, харківська, одеська наукові школи. А представниками цих шкіл є М.І. Долішний, У.Я. Садова, Л.К. Семів, Л.Т. Шевчук, М.Г. Чумаченко, Л.М. Кузьменко, В.І. Ляшенко, І.В. Бережна, К.О. Міхуринська, Н.М. Деєва, П.В. Гудзь, М.О. Кизим, Б.В. Буркінський, С.К. Харічков тощо. В їх дослідженнях переважно знаходять відбиток визначення та розв'язання загальних проблем регіонального розвитку з пріоритетністю соціального аспекту. Високий внесок науковців простежується в формуванні та удосконаленні державної та регіональної політик. Але недостатню увагу було приділено своєчасному формуванню та оновленню концептуальних та правових засад державного регулювання регіонального розвитку. Це і обумовило формулювання змісту цієї статті. Її сутність полягає в оцінці концептуальних засад та організаційно-правових механізмів модернізації державної регіональної політики в контексті можливостей досягнення сталого і людського розвитку.

Оцінку проблем розвитку державної регіональної політики і визначення перспектив її подальших змін логічно розпочати з концептуальних засад, якими керується наша держава. Це Концепція державної регіональної політики, схвалена Кабінетом Міністрів України в 2001 р. без внесення до неї змін і доповнень. На момент прийняття це був дієвий та конструктивний документ, але через 12 років він вже застарів і не відповідає вимогам часу. Невдалими були спроби в 2008 р. прийняти новий варіант Концепції державної регіональної політики, підготовлений Мінрегіонбудом України. Цей проект варіанту відрізнявся змістовністю, мав чітку орієнтацію на вдосконалення фінансового забезпечення регіонів і оцінку діяльності органів регіонального управління, а також на підвищення ефективності наукового забезпечення регіональної політики. Але через певну безвідповідальність та зміну керівництва Мінрегіонбуду України, цей проект Концепції не був схвалений. У підсумку, в дії залишилися Концепція державної регіональної політики 2001 р. Це негативно позначилося на подальшому розвитку правової бази щодо стимулювання розвитку регіонів та формуванні нової.

На базі варіанту Концепції державної регіональної політики 2008 року біло підготовлено проект Закону України «Про основи державної регіональної політики», який містив прогресивні позиції щодо створення Державного фонду регіонального розвитку та регіональних фондів розвитку. Проект закону так і не прийнятий, але він зазнав суттєвих змін. В ньому залишилися тільки процедурні питання порядку і послідовності дій з розробки державних і регіональних стратегій. Виключили з закону положення про регіональні фонди, залишилась тільки регламентація формування і витрачання Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР). Законопроект ще не прийняли, а ДФРР вже функціонує, на підставі законодавства про держбюджет України. Законопроект зареєстрований на сайті Верховної Ради України. Останній його варіант обговорювався у липні 2012 року у відповідному Комітеті Верховної Ради під головуванням В.В. Рибак і до цих пір він допрацьовується, тому ще є можливості удосконалення його змісту. Але ще більших упущень і втрат через відсутність нової Концепції державної регіональної політики отримано при формуванні структури та змісту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (ДСРР). Її конструкція є новою. Це видно за затвердженою Міністерством економіки та торгівлі України в червні 2012 року структурі ДСРР до 2020 р. При її формуванні повинна дотримуватися вимога послідовності змісту з чинним нормативним документом ДСРР до 2015 р. Хоча б по стратегічним цілям. Те, що не досягнуто, має бути перенесено в новий варіант проекту Стратегії, а також повинні включатися нові позиції, що відповідають вимогам євроінтеграції, партнерства та Стратегії Євро-2020. Доцільно також врахувати 19 вимог ЄС до України, від виконання яких залежить підписання угоди про асоціацію з ЄС у листопаді 2013 року. Якщо ми їх не виконаємо то питання участі України в асоці-

ації переноситься на 2016 рік. Але в ході формування структури ДСРР - 2020 зникає мета, яка була в ДСРР -2015 – «Розвиток людських ресурсів». Мету правомірно виключати, якщо вона досягнута. А виключати мету, коли становище в країні з розвитком людського потенціалу вимагає активізації дій для досягнення національних інтересів і підвищення рейтингу серед країн світу, важко піддається логічному поясненню.

Друге не менш гостре і дуже складне для вирішення в нашій країні завдання, по якій ми взяли міжнародні зобов'язання у 1992 році – це перехід системи господарювання України на принципи сталого розвитку. Відповідальність покладена на державу, а регіони повинні бути включені в цей процес інакше зобов'язання не будуть здійсненні. Держава не має ні концептуальної, ні правової регламентації переходу до сталого розвитку. А без цього закритий шлях до Європи. Стратегія Євро 2020 пронизана ідеологією сталого розвитку, а в 2001 році на саміті Лідерів країн-членів ЄС була прийнята в Гетеборзі «Стратегія сталого розвитку ЄС». Це означає, що досягнення критеріїв сталого розвитку для України при вступі в ЄС буде в числі основних вимог. Без орієнтації на сталий розвиток не вижити ні людству, ні окремим націям. Він вимагає збалансованого та узгодженого розвитку економічної, соціальної та екологічної сфер. А головне дбайливого ставлення до всіх видів ресурсів, щоб їх вистачило і нинішньому і майбутнім поколінням. У перших варіантах проекту Закону України «Про основи державної регіональної політики» як і проекту Концепції державної регіональної політики в редакції 2008 досягнення сталого, збалансованого розвитку регіонів було в числі цілей. В переліку документів, на яких базується державна регіональна політика України були названі «Керівні принципи сталого просторового розвитку». До напрямів державної регіональної політики було віднесено формування ефективної системи публічної влади в регіонах, здатної забезпечити стійкий розвиток територій. Передбачалося фінансово-економічне забезпечення реалізації державної регіональної політики через використання цільових трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам на вирішення пріоритетних заходів сталого розвитку регіонів. Ці заходи надихали на оптимістичні надії щодо позитивних зрушень у забезпеченні сталого розвитку регіонів України. Вони в процесі роботи над законопроектом «Про основи державної регіональної політики» - зникли. Але поки не прийнятий цей закон і немає нової Концепції державної регіональної політики, формується Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року - є можливість включити позиції щодо сталого розвитку регіонів в ці нормативно-правові документи до цілей, обов'язків, повноважень і механізмів досягнення сталого розвитку регіонів України. Але самі регіони в цих питаннях проявляють активність і ініціативу. Так, у Харківській області вся Стратегія на період до 2020 року так і називається «Стратегія сталого розвитку Харківської області на період до 2020 року» та її зміст значною мірою відповідає назві.

У контексті сталого розвитку підготовлена стратегія розвитку на період до 2015 року Львівській області, тобто та область, де євроінтеграція превалює у свідомості управлінців, і науки, і населення. У Дніпропетровській області йде поділ всієї стратегії розвитку на період до 2015 року на 3 складові: економічну, екологічну та соціальну, але конкретних заходів щодо забезпечення їх збалансованості немає. У Стратегії економічного та соціального розвитку АР Крим на 2011-2020 роки не визначено ні в цілях, ні в напрямках орієнтирів на сталий розвиток. В жодному із сценаріїв можливого розвитку АР Крим не визначено досягнення збалансованості економічної, екологічної та соціальної сфер. У Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року не були закладені принципи сталого розвитку. Не закладені принципи сталого розвитку і в проект Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2020 року, який в теперішній час опрацьовується. Але також є можливість виправити ситуацію. Якщо регіони будуть ініціювати і реалізовувати самі і державні, і регіональні проблеми сталого розвитку, тоді проголошена децентралізація державного управління буде не в деклараціях, а в реальних діях.

Прояв ініціативи та активності регіонів з застосуванням демократичних засад державного регіонального управління можливо через використання повноважень Ради регіонів як консультативного дорадчого органу при Президентові України. У Положенні про діяльність Ради регіонів серед пріоритетів державної регіональної політики передбачається забезпечення сталого розвитку регіонів, проведення системних реформ у цій сфері. Поєднання та узгодження дій Ради регіонів при

Президентів України та Національної Ради Сталого розвитку при Кабінеті Міністрів України, де основні суб'єкти прийняття рішень - представники регіональних органів управління значно вдосконалять процес становлення і розвитку демократичних засад державної регіональної політики.

Вагомим важелем державної регіональної політики щодо підвищення ефективності регіонального управління є якісна *система оцінки результатів діяльності обласних державних адміністрацій*, моніторинг оцінки і регулювання стану та перспектив розвитку регіонів залежно від положення і рейтингу регіонів у цій оцінці. Одночасно така оцінка характеризує рівень управління і управлінців регіону. Порядок проведення оцінки результатів діяльності обласних державних адміністрацій визначається Постановою КМУ № 650 від 9 квітня 2012 року. Система оцінки містить більше 60 показників.

При проведенні оцінки результатів діяльності обласних державних адміністрацій в контексті державної регіональної політики необхідно отримати відповідь на питання щодо внеску області у досягнення пріоритетних цілей української держави у підвищення рівня і якості життя населення, в економічне зростання, в інноваційний розвиток, в соціальну орієнтацію економіки.

З позицій оцінки ефективності регіонального управління необхідно отримати відповідь на питання «Наскільки діюча оцінка результатів діяльності облдержадміністрацій відповідає покладеним на них обов'язкам і відповідальності, закріпленим у законодавстві про місцеві державні адміністрації? Наскільки мотивує чинна оцінка результатів діяльності до певних дій? » З позиції забезпечення національної безпеки необхідно побачити ризики і загрози внутрішнього і зовнішнього характеру, щоб їх мінімізувати і попередити, а також визначити внесок регіону в їх формування на рівні держави. З позицій населення робота органів державної виконавчої влади на рівні регіону визначається та оцінюється через зміну соціального стану і соціального самопочуття і наближення життєдіяльності людей до стандартів гідного рівня життя та праці.

Результати оцінки діяльності обласних державних адміністрацій за 2012 рік, які проведені Мінекономрозвитку і торгівлі України станом на кінець лютого 2013 свідчать, що не отримано відповіді навіть частково на визначенні питання. Цей аналіз загальної рейтингової оцінки регіонів показав, що перші п'ять місць у 2012 році зайняли Київська (1 місце), Харківська (2 місце), Черкаська (3 місце), Дніпропетровська (4 місце) і Полтавська (5 місце). З 6 по 20 місце зайняли 16 областей і серед них Донецька область. П'ять останніх місць посіла Сумська (21 місце), Львівська (22), Житомирська (23), Чернігівська (24) і Закарпатська (25).

Таблиця

Оцінка результатів діяльності державної адміністрації Донецької області та АР Крим за 2012 р. (станом на 20.02.2013 р.), (загальне місце та місце регіону за окремими напрямками оцінки)

	Донецька область, місце	АР Крим, місце
Загальне місце серед регіонів	17	10
Економічний розвиток	1	24
Інвестиційна та інноваційна діяльність	7	8
Державні фінанси	18	9
Споживчий ринок	14	1
Населення та ринок праці	23	7
Житлово-комунальне господарство	16	13
Освіта та охорона здоров'я	20	23
Захист прав дитини	15	7
Рівень злочинності	18	27

Особливості розвитку Донецької області та АР Крим представлені в таблиці. Вони характеризуються ефективність діяльності виконавчих органів влади цих регіонів за визначеними напрямками.

Розроблені Мінекономрозвитком України пропозиції та рекомендації до цієї отриманої оцінці результатів діяльності облдержадміністрацій представлені диференційовано для центральних органів

виконавчої влади і для обласних державних адміністрацій. Їх зміст зведено до рекомендацій загального характеру «розглянутися питання», «опрацювати питання», «проаналізувати роботу» або до вузьких заходів, що не впливає на загальну ефективність діяльності облдержадміністрацій. Невипадково завершується проведена оцінка результатів діяльності держадміністрацій Мінекономрозвитком України у 2012 році проханням підготувати і дати Мінекономрозвитку України пропозиції щодо вдосконалення оцінки місцевих органів виконавчої влади. Позитивним є те, що державні органи регіонам довіряють і від регіонів чекають конструктивних пропозицій для оцінки ефективності їх діяльності. І тут регіони, де є потужним зв'язок науки і влади, можуть внести гідний внесок у систему оцінки результатів діяльності облдержадміністрації.

Окремої уваги заслуговує визначення *ролі державної регіональної політики у формуванні регіональних стратегій розвитку*. Кожна область України має регіональну стратегію розвитку (РСР) і розробляє її виходячи з потреб регіону з урахуванням методичних рекомендацій, затверджених на державному рівні. З 2002 по 2011 рік - це були рекомендації, затверджені наказом Мінекономіки України від 29.07.2002 № 224, а з 16 листопада 2011 Постановою Кабінету Міністрів України, № 1186. Новий «Порядок розробки, проведення моніторингу та оцінки реалізації регіональних стратегій розвитку» набагато краще попередніх рекомендацій. Він викладає послідовність і типове змістовне наповнення РСР, що значно полегшує процес їх розробки і забезпечує якість. Недолік цього нового порядку в жорсткій регламентації і прив'язці до Державної стратегії регіонального розвитку, що РСР повинні розроблятися на протязі 6 місяців після її затвердження та на строк дії державної стратегії регіонального розвитку. Ця регламентація вже зараз негативно позначилася на процесі стратегічного планування в регіонах. ДСРР до 2020 року не розроблена і не представлена в призначені терміни, тобто до кінця 2012 року. Президент України на Раді Регіонів назвав другий термін її затвердження - це липень 2013 року. Але вже травень, а ДСРР-2020 ще навіть не виставлена на громадське обговорення. Регіони знаходяться в стані очікування замість активної роботи над стратегіями.

Сам по собі Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку якісний і завдання регіонів забезпечити реалізацію закладених там настанов. Однією з переваг, які націлюють на *розвиток демократичних основ управління в регіоні* - це вивчення думки населення про соціальні перспективи розвитку регіону через проведення соціологічних опитувань і врахування цієї думки при формуванні РСР.

У розвинених країнах світу формування та реалізація стратегій супроводжується урахуванням думок громадян. І це норма. У нас же тільки усвідомлення норми, а реалізації немає. В Україні серед науковців та фахівців є усвідомлення необхідності впровадження в Україні соціологічного моніторингу в розрізі регіонів та використання його результатів при формуванні регіональних стратегій розвитку і стратегій територіального маркетингу.

Україна мала досвід проведення соціологічних опитувань у рамках областей України у 2000-2006ррр. тільки завдяки включенню її як учасника в міжнародному соціологічному моніторингу «Базова захищеність населення України», який проводився за фінансової підтримки МОП Держкомстатом України. Його результати були взірцем оцінки соціального стану в регіонах України за думкою населення. За його результатами Донецька область серед усіх інших регіонів відрізнялася високим рівнем духовного потенціалу населення, небайдужістю до проблем країни, конструктивним оптимізмом, соціальною згуртованістю і соціальною відповідальністю. За багатьма показниками соціальної захищеності область не була в колі лідерів. Але потреба в реалізації колективістських спрямувань, патріотичних установок, досягнень соціальної справедливості - була одна з найвищих в Україні. Але ця інформація не була використана при формуванні регіональних і маркетингових стратегій.

Необхідна мобілізація управлінського і наукового потенціалу та регіонів України щодо ініціювання і вирішення проблеми впровадження в практику державного регіонального управління соціологічного моніторингу в розрізі регіонів України, дані якого були б оцінкою соціального стану та проблем в регіонах України. Крім того, вони були б обґрунтуванням для формування стратегічних цілей та пріоритетних напрямків у регіональних стратегіях розвитку, в Угодах з регіонального розвитку, в стратегіях територіального маркетингу.

Реальні передумови для впровадження соціологічного моніторингу в регіонах України є, а джерелом фінансування міг би стати Державний фонд регіонального розвитку. У Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України під час обговорення структури проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року було схвально отреаговано на цю пропозицію від першого заступника Міністра. Треба у подальшій модернізації державної регіональної політики домагатися прийняття такого рішення. Але Донецької області та АР Крим недоцільно очікувати, поки розгорнеться державний рівень вирішення цього питання. У нас особливе положення, коли створений особливий імідж регіонів з негативними соціальними характеристиками і його необхідно спростувати. При формуванні регіональних стратегій розвитку на період до 2020 року та укладанні Угод регіонального розвитку доцільно провести самостійно соціологічне дослідження та широко популяризувати його результати.

Саме ці регіони мають можливість стати лідерами в Україні, які виконують положення Постанови Кабінету Міністрів України № 1186 від 16.11.2011 про використання соціологічних даних для розробки регіональних стратегій розвитку. Ця соціальна інновація регіонів принесе значні вигоди, забезпечивши демократизацію процесів прийняття рішень у стратегічному довгостроковому плануванні, коли думка населення регіонів буде враховано при формуванні РСР до 2020 року.

Друга перевага - це наявність та популяризація позитивної інформації про високий соціальний, людський, духовно-моральний потенціали людей визначених регіонів. Але при цьому, поряд з широким висвітленням у ЗМІ результатів соціологічного опитування узагальнену оцінку необхідно видати українською, російською та англійською мовами у вигляді презентаційного видання і показати високий потенціал регіонів для розвитку людей, підприємництва, виробничої, рекреаційної, соціальної, екологічної сфер. Адже інвесторів приваблюють саме такими аргументами, які викликають у них довіру та інтерес.

І в третій, зробивши першими серед регіонів таке ноу-хау, результати соціологічних досліджень цих регіонів для Мінекономіки і торгівлі України стануть підставою для розробки проекту Типових методичних рекомендацій з проведення соціологічних опитувань і використання результатів при розробці регіональних стратегій розвитку. Це буде внесок регіонів в модернізацію державної регіональної політики.

ВИСНОВКИ

Таким чином модернізація державної регіональної політики повинна відбуватись на партнерських, конструктивних засадах між центром та регіонами. В колі першочергових завдань повинні стати цілі сталого та людського розвитку, оновлення концептуальних та правових засад державної регіональної політики, удосконалення системи оцінки результатів діяльності обласних державних адміністрацій та АР Крим, запровадження соціологічного моніторингу регіонів України.